

Novotný, František

Platon a Syrakusy

In: Novotný, František. *Platonovy listy a Platon*. Brno: Filosofická fakulta, 1926, pp. [30]-58

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/118656>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

III.

Platon a Syrakusy.

1. Dionysios I.

25. Po vítězství nad Athenami za doby války peloponneské vybuchla v Syrakusách demokracie v ústavě Diokleově z r. 412/1, ale netrvala dlouho. Demokratické Syrakusy byly panovačné právě tak jako demokratické Atheny. Chtěly vládnouti nad ostatními řeckými městy na Sicilii, ale nedovedly jich chrániti proti Karthagiňanům; ti byli r. 410 znova voláni od Segestanů na pomoc a tentokráte uznali, že je vhodný čas, aby se vmísili do věci sicilských. Boje, kterými Karthagiňané zničili Selinus a Himeru, ukázaly Syrakusám hrozné nebezpečnosti. V této těžké době se ukázala slabost demokracie a povstal proti ní odpor. Vyobcovaný vojevůdce Hermokrates se vrátil do Syrakus, pokusil se znova dosáhnouti nejvyšší moci, ale jeho pokus se nezdařil a on sám padl v pouličním boji. Ale když r. 406 Karthagiňané dobyli Akragantu, ožila strana Hermokratova a zvrátivši důvěru v dosavadní vládu povznesla na přední místo v obci mladého důstojníka Dionysia, jenž se byl vyznamenal v bojích s Karthagiňany. Byl to konec demokracie, třebaže byl Dionysios s počátku pokládán za ochránce lidu.

Tyto děje jsou dostatečně známy zejména z vypravování 13. knihy Diodorovy. Platon se jich dotýká ve svých listech jen několika větami, ale protože tu jde o svědectví muže, který o nich mohl být dobře poučen od přímých pamětníků, jsou ony drobné zmínky cennými doplňky hlavních pramenů.

26. V listě 8, 353 A nn. líčí Platon onu nebezpečnou dobu Syrakus před vládou Dionysiovou. Tehdy „nastalo hellenské Sicilii svrchované nebezpečnosti, že bude celá pobarbarštěna a zpuštěna“; za toho stavu věci si zvolili Syrakusané Dionysia „jakožto mladého muže a zdatného válečníka k vedení vhodné pro něho

činnosti v poli, za rádce pak a staršího si zvolili Hipparina, jinenujice je *vladaři s neomezenou mocí k záchraně Sicílie*. A jestliže si kdo myslí, že to byl boží osud a bůh nebo zase že to byla zdatnost vládařů, nebo snad jedno i druhé ve spolku s tehdejšími občany, co způsobilo tu záchranu, budiž tomu tak, jak si to kdo představuje; vskutku však vzešla takto záchrana tehdejšímu občanstvu“. Na jiném místě téhož listu 354 D vyslovuje Platon přesvědčení, že do toho zlého stavu zavedlo Sicílii neblahé ztotožňování svobody s bezvládím. „Občané sicilští totiž tehdy, než se stali vládci Dionysios a Hipparinos, žili domněle šťastně; měli všeho dost a při tom poroučeli těm, kteří jim vládli. Ti také ukamenovali deset strategů, kteří byli před Dionysiem, a to aniž jich soudili podle některého zákona, nýbrž jen proto, aby nesloužili žádnému pánu, ani tomu, který by panoval podle práva a zákona, a aby byli ve všem všudy svobodni; z toho jim vznikly tyranidy“.

27. Uvedená místa z Platona jsou nejstarším pramenem pro dvě podrobnosti syrakuského převratu v tyranidu, totiž že byl Dionysiovi postaven po bok Hipparinos a že bylo v Syrakusách ukamenováno deset strategů.

Diodoros, jenž vypravuje o sicilských dějích velmi podrobně, o Hipparinovi se v této souvislosti nezmiňuje a 13, 95 výslovně uvádí, že byl Dionysios zvolen sám jediný strategem: *ταχὺ δὲ τῶν πολλῶν, ὡσπερ εἰώθασιν, ἐπὶ τὸ χεῖρον ὀρεπόντων, ὁ Διονύσιος ἀπεδείχθη στρατηγὸς ἀντοκράτωρ*. O Hipparinovi se zmiňuje Diodoros jen 16, 6, když uvádí, že Dion byl syn Hipparinův a že druhá manželka Dionysia I. byla Hipparinova dcera.

Velkou účast ve vzrůstu moci Dionysiovy přičítá Hipparinovi Aristoteles Pol. 5, 6, 1305 b 39. Vykládáje o příčinách, které způsobují pád oligarchií, uvádí i tu, že oligarchové, když utratí rozmarilým životem své jmění, hledí způsobiti státní převrat a buď sami usilují o tyranidu nebo k tomu nastrojují jiného, „jako Hipparinos Dionysia v Syrakusách“¹. Avšak ani Aristoteles nemluví o tom, že byl Hipparinos strategem vedle Dionysia.

¹ Aristot. Pol. 5, 6, 1305 b, 39 γίνονται δὲ μεταβολαὶ τῆς ὀλιγαρχίας καὶ ὅταν ἀναλώσῃαι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς· καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσιν καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοὶ ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον, ὡσπερ Ἰππαρίνου Διονύσιον ἐν Συρακοῦσαις.

Velmi stručně se zmiňuje Plutarch, Dion 3 o Hipparinovi jako spoluvládci Dionysiově¹. Není pochyby, že Plutarch čerpal tuto zprávu z Platonova 8. listu.

Platonova zpráva l. 8, 353 A n. je mnohem důkladnější, neboť udává zcela přesně, jaký byl poměr úředních hodností obou mužů: *τότε γὰρ εἴλοντο Διονύσιον μὲν ὡς γέρον καὶ πολεμικὸν ἐπὶ τὰς τοῦ πολέμου πρεπούσας αὐτῷ πράξεις, σύμβουλον δὲ καὶ πρεσβύτερον Ἰππαρίνον, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς Σικελίας αὐτοκράτορας, ὡς φασιν, τυράννου ἐπονομάζοντες*. Podle toho byla tehdy zřízena jakási dyarchie; Dionysios a Hipparinos byli *αὐτοκράτορες τύραννοι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς Σικελίας*, ale tak, že skutečným velitelem vojska byl mladý Dionysios — Dionysiovi bylo tehdy asi 25 let² —, kdežto Hipparinos mu byl přidán jako *σύμβουλος* a *πρεσβύτερος*.

28. Naše místo obsahuje cenný doklad pro věc známou i odjinud, že v dorských státech bývali přidělováni králi, strategovi nebo nauarchovi rádeci, kteří byli i prostředníky mezi ním a vládou. Jako rádeové spartského nauarcha jsou připomínáni *σύμβουλοι* u Thuk. 2, 85, 1; 3, 69, 1; 3, 76; 8, 39, 2. Podle Thuk. 5, 63, 4 ustanovili Lakedaimoňané novým zákonem deset symbolů králi Agidovi, když se podle jejich mínění neosvědčil. Podle Thuk. 5, 65, 2 dává tomuto králi v bitvě u Mantinieie radu *πρεσβυτέρων τις*; Diodor 12, 79, 6 vypravující o tétéž radě, praví, že ji dal *Φάραξ . . . ὁ Σπαρτιάτης, εἰς ὧν τῶν συμβούλων*. Že jsou názvy *σύμβουλος* a *πρεσβύτερος* synonyma označující touž osobu, je jasně patrné z našeho místa Platonova listu, na němž je Hipparinos jmenován *σύμβουλος καὶ πρεσβύτερος*³.

Hledíme-li na toto přesné označení Hipparinova poměru k Dionysiovi, nemůžeme pochybovati, že Hipparinos byl ze záčátku vskutku v jistém smyslu spoluvládce Dionysiovým. Jiná

¹ Plut. Dion 3 Ἰππαρίνου πρωτεύσαντος ἀνδρὸς Συρακουσίων καὶ Διονυσίῳ συνάραντος ὅτε πρῶτον αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὸν πόλεμον ἤρθε στρατηγός.

² Cic. Tusc. 5, 57 duo de quadraginta annos tyrannus Syracusanorum fait Dionysius, cum quinque et viginti natus annos dominatum occupavisset.

³ Kahrstedt jednající Griech. Staatsrecht I (1922), str. 201 o dorských „rádcích“ nepřihlédl k našemu místu a proto mohl vysloviti jen jako domněnku (ib. pozn. 1), že oba názvy byly souznačné. — Wilamowitz, Platon II, 301, pozn. 1 navrhl zbytečnou opravu ὡς πρεσβύτερον místo καὶ πρεσβύτερον právě proto, že si nevšiml oné souznačnosti.

je otázka, zdali měla činnost Hipparinova takový význam, jaký jí příkládá Platon, když staví Hipparina na roveň Dionysiovi, mluvě o zachráncích Sicílie (353 C). Hipparinos byl otec Dionův; tím se vysvětluje toto zveličování jeho zásluh, které je zvláště patrné na jiném místě téhož Platonova listu 355 E, kde Dion jmenuje svého otce zachráncem vlasti od barbarů, aniž se zmiňuje o Dionysiovi.

Jakým způsobem a kdy se vzdal Hipparinos své rádčovské činnosti, o tom se neřovídáme.

29. O ukamenování deseti vojevůdců před Dionysiem čteme v 8. l. 354 D n. toto: (*οἱ πρὸ Διονυσίου καὶ Ἰππαρίνον ἀρξάντων Σικελιώται*) καὶ τοὺς δέκα στρατηγούς κατέλευσαν βάλλοντες τοὺς πρὸ Διονυσίου, κατὰ νόμον οὐδένα κρίναντες, ἵνα δὴ δουλεύοιεν μηδενὶ μήτε σὺν δίκῃ μήτε νόμῳ δεσπότη, ἐλεύθεροι δ' εἶεν πάντη πάντως. ὅθεν αἱ τυραννίδες ἐγένοντο αὐτοῖς.

Tato zpráva je velmi sporným problémem při výkladu 8. listu, neboť, jak se obyčejně soudí, přímo odporuje tomu, co vypravuje o osudu vojevůdců před Dionysiem Diodor. Podle Diodora 13, 91 n. žalovali uprchlí Akragantané po pádu svého města v Syrakusách na vojevůdce, svádějíce na jejich zradu, že bylo Akragantu dobyto. Také jiní Sicilané vytýkali Syrakusanům, že si volí takové náčelníky, pro které hrozí celé Sicílii nebezpečí zkázy. Na sněmu, který se sešel, prudce útočil na dosavadní strategy mladý Dionysios, že za peníze zradili Akragantany. Zároveň obvinil i jiné z předních občanů jakožto přívržence oligarchie a radil, aby občané zvolili za strategy ne nejmočnější muže, nýbrž raději ty, kteří s lidem dobře myslí. Svou řeč podnítil Dionysios hněv občanů, kteří již dávno nenáviděli strategů pro jejich neúspěchy ve válce, a způsobil, že obec ihned sesadila strategy s úřadu a zvolila jiné strategy, mezi nimiž i Dionysia: (*ὁ δῆμος*) παραντίκα τοὺς μὲν ἔλυσε τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δ' εἶλατο στρατηγούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Διονύσιον (13, 92).

Bylo poukázáno na to¹, že na uvedeném místě Platonova listu není čtení κατέλευσαν nepochybné, neboť jeden rukopis (O) má variantu κατέλυσαν, což snad četl i Diodor; participium βάλλοντες

¹ Hackforth, The authorship of the Platonic epistles (1913), str. 140.

by pak musilo býti pokládáno za glossu nesprávného κατέλευσαν. Ale čtení τοὺς δέκα στρατηγούς κατέλευσαν, i když nehledíme na to, že to je jenom varianta v jednom rukopise, je velmi pochybné po stránce jazykové, protože se řeční καταλύειν (λύειν) τινά bez gen. typu τῆς ἀρχῆς neužívá ve významu „zbaviti někoho úřadu“, jako se užívá tohoto slovesa spojeného s předmětem věcným, na př. τὴν πολιτείαν. Proto soudím, že pro textovou kritiku je čtení κατέλευσαν βάλλοντες jediné správné, a že tak Platon vskutku napsal.

30. Zbývá otázka, zdali je toto čtení i objektivně správné. Ed. Meyer¹ pokládal zprávu Platonovu za mylnou, ukazuje i na to, že Dafnaios, význačný syrakuský vojevůdce před Dionysiem, byl od Dionysia připraven o život teprve po převratu syrakuské ústavy v tyranidu, jak víme z Diod. 13, 96: μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν ἐκκλησίαν τῶν ἀντιπραξάντων αὐτῷ τοὺς δυνατωτάτους ὄντας, Δαφναῖον καὶ Δήμαρχον, ἀνεῖλεν. Již Grote² vyložil předpokládaný omyl Platonův tím, že zde Platon přičetl Syrakusám to, co se stalo nedávno v Akragantu. Tam byli totiž vskutku ukamenováni vojevůdci pro své nerozhodné chování na začátku obléhání města od Karthagiňanů, jak vypravuje Diod. 13, 87: Θορύβου δὲ καὶ πολλῆς κραυγῆς ἐπεχούσης τὴν ἐκκλησίαν, παρελθὼν Μένης ὁ Καμαριναῖος ἐφ' ἡγεμονίας ταταγμένους κατηγοροῦσε τῶν Ἀκραγαντίνων στρατηγῶν καὶ πάντας οὕτω παρώξυνεν, ὥστε τῶν κατηγορουμένων ἐγχειρόντων ἀπολογεῖσθαι μηδὲνα προσδέχεσθαι τοὺς λόγους, καὶ τὸ πλῆθος ὀρμηθεὶς ἐπὶ τὸ βάλλειν τοῖς λίθοις τέσσαρας αὐτῶν καταλεῦσαι, τὸν δὲ πέμπτον, Ἀργεῖον καλούμενον, τὴν δ' ἡλικίαν παντελῶς ὄντα νεώτερον, ἀφεθήναι. Záměnu s Akragantem uznávají u Platona také Ed. Meyer³ a suad všichni vykladatelé 8. listu.

Jinde našel Platonův omyl Völkerling⁴. Podle Diodora

¹ Ed. Meyer, *Gesch. des Altertums* 5, 3. vyd., str. 78 (§ 776 pozn.).

² Grote, *History of Greece* 10, 602 n.

³ Ed. Meyer, *Gesch. des Altertums* 5, 3. vyd., str. 76 (§ 775 pozn.): „Plato hat ep. 8. 354 d die Vorgänge in Agrigent mit den ähnlichen, die sich wenig später in Syrakus abspielten... zusammengeworfen, was bei der mündlichen Tradition, aus der er schöpft, sehr begreiflich ist.“

⁴ Völkerling, *De rebus Siculis ab Atheniensium expeditione usque ad prioris belli Punici finem gestis*, Diss. Vratislav 1868 str. 82. pozn. 3.

13, 91 podněcoval Dionysios ve své útočné řeči lid, aby zrádné strategy bez soudu na místě potrestal: *Διονύσιος... τῶν μὲν στρατηγῶν κατηγορήσεν ὡς προδιδόντων τὰ πράγματα τοῖς Καρχηδονίοις, τὰ δὲ πλήθι παρώξυνε πρὸς τὴν αὐτῶν τιμωρίαν, παρακαλῶν μὴ περιμεῖναι τὸν κατὰ τοὺς νόμους κληρὸν, ἀλλ' ἐκ χειρὸς εὐθέως ἐπιθεῖναι τὴν δίκην.* Völkerling pokládá za podobné pravdě, že Platon omylem přijal za skutečnost to, co se Dionysios snažil provést, ale neprovedl. Není potřebí dokazovati, že tento výklad je nicotný.

31. Ale podle mého mínění neobstojí ani ona uznávaná záměna s Akragantem. Nelze přehlédnouti to, že Platon mluví výslovně o deseti vojevůdcích, kdežto Akragantané ukamenovali podle uvedeného místa Diod. 13, 87 čtyři ze svých pěti strategů. Počet deseti strategů v Syrakusách není nám odjinud znám. Do začátku války s Atheňany r. 415 měli Syrakusané podle Thuk. 6, 72 n. 15 strategů, ale dali se přesvědčiti od Hermokrata, že ten počet je příliš veliký, a zvolili jen tři strategy. Diod. 13, 92 neudává, kolik bylo vojevůdců před Dionysiem. Nemáme-li důvodu, proč bychom nevěřili Diodorovu údaji o počtu strategů v Akragantu, je sotva možno slučovati s jeho zprávou zprávu Platonovu, která se od ní právě svým jiným počtem tak patrně liší. Pro Syrakusy je počet deseti strategů aspoň možný, kdežto pro Akragas je údajem Diodorovým vyloučen.

Nelze přehlédnouti ani to, že Platonovo místo není jediným pramenem zprávy o usmrcení syrakuských strategů. Také Polyainos vypravuje, že jedni ze strategů, které obvinil Dionysios ze zrady, byli odsouzeni k smrti, druzí k vyhnanství¹. Toto svědectví je jistě na Platonově zprávě nezávislé, protože se liší od ní údajem, že někteří ze strategů byli potrestáni vyhnanstvím. Ale shoda mezi oběma místy je v tom, že někteří strategové, obvinění od Dionysia ze zrady, byli usmrceni.

Tuto věc vskutku nemůžeme uvésti ve shodu s uvedeným vypravováním Diodorovým 13, 92 o sesazení vojevůdců, zejména

¹ Polyain. 5, 2, 2 Διονύσιος Ἑρμοκράτους... ἐν τῷ πολέμῳ [τῷ] πρὸς Καρχηδονίους ἡττωμένων πολλὰκις Συρακοσίων καὶ τοὺς στρατηγούς αἰτιωμένων ἐτόλμησε προδοσίας αὐτοῦς γράψασθαι, οἱ μὲν αὐτῶν ἐάλωσαν ἀποθανεῖν, οἱ δὲ φυγεῖν.

pro to, nač poukázal Ed. Meyer, že totiž podle Diodora 13, 96 byl Dafnaios, přední z oněch strategů, usmrcen teprve po převratu, kterým se stal Dionysios samovládcem. A přece lze podle mého mínění rozřešiti tento spor, jestliže přihlédneme k tomu, co se stalo s těmi vojevůdci, kteří byli zvoleni zároveň s Dionysiem po sesazení Dionysiových předchůdců.

Diodor 13, 92 vypravuje, že se Dionysios stranil svých kolegů a roztrušoval o nich pověst, že jsou ve spojení s nepřáteli. Po návratu z Gely, jak čteme u Diodora 13, 94, přišel v Syrakusách do divadla, a když se tam seběhl lid a vyptával se ho na Karthagiňany, pravil občanům, že nevědí, že mají uvnitř horší nepřátele než jsou Karthagiňané; těmi že jsou mužové postaveni v čelo obce: ti rozhazují obecní jmění, nedávají vojákům žoldu, a zatím co nepřátelé konají veliké přípravy proti Syrakusám, nic se nestarají o jejich obranu. Ze vzkazu Himilkonova poznal, že tito náčelníci obce jsou zrádci. Výsledek této žaloby byl, že byl Dionysios jmenován jediným strategem s neomezenou mocí; zanedlouho se mu podařilo, že mu byla dána tělesná stráž a ujal se samovlády. Takovým způsobem byl proveden v Syrakusách převrat demokratického zřízení v tyranidu. Co se stalo s těmi vojevůdci, které Dionysios obvinil ze zrady, toho Diodor nevypravuje, ale jestliže podle jeho zprávy 13, 96 Dionysios, když už měl osobní stráž a oddané vojsko, způsobil, že byli usmrceni nejmocnější z jeho protivníků, Dafnaios a Demarchos, je možno souditi, že užil nejkrajnějšího prostředku i proti svým kolegům, kteří mu byli poslední překážkou na cestě k cíli. Z toho, jak si počínal v Gele, je viděti, že dovedl poštvati lid i k vraždění politických odpůrců.

Soudím tedy, že zpráva Platonova o ukamenování deseti vojevůdců je pravdivá až na to, že se netýká vojevůdců před Dionysiem, nýbrž Dionysiových kolegů; mimo to ji sluší opravit v tom, že vlastním původcem onoho ukamenování nebyl lid toužící po svobodě, nýbrž Dionysios toužící po samovládě.

32. O Platonových stycích s Dionysiem I. se dovidáme ze zachovaných Platonových listů velmi málo. Ale přece stačí jejich několik míst k tomu, abychom poznali, co Platon o Dionysiovi I. soudil a s jakými city na něho vzpomínal. Těchto poznatků pak

není možno nechat při kritice pověstí, kterými byly ony styky opředeny.

Platon přišel po prvé do Syrakus, když mu bylo asi 40 let, tedy asi r. 388/7¹. Proč tam šel, o tom v Listech přímo určitě nemluví, ale zato tím patrněji odmítá jednu z pohnutek, kterou mu podkládali jistě již jeho osočovatelé, že totiž ho tam vábila pověstná sicilská kuchyně². Proto vypočítává tak podrobně 7, 326 B n. projevy onoho „bláženého“ života sicilského a dokazuje, jak takový život ničí mravní sílu jednotlivého člověka i obce, a také Úst. 3, 404 D uvádí Sokrates sicilské hodování mezi věcmi, které tělu neprospívají.

Starověké zprávy, že Dionysios I. sám k sobě Platona pozval³, neobsahují sice nic nemožného, ale jejich váha je zmenšována tím, že tu je možno připustiti změnění 1. a 2. cesty do Syrakus, jaké pozorujeme i při jiných okolnostech. S větší jistotou lze odmítnouti jejich tvrzení, že Dionysios I. pozval Platona na žádost Dionovu⁴. Platon by byl sotva opominul jmenovati Diona při počátku svých styků se Syrakusami, jimž přičítá osudný význam pro Syrakusy i pro Diona samého.

Ostatně je sotva potřeba hledati zvláštní podnět k návštěvě Syrakus na cestě po Západním Řecku. Více než Dionysios lákaly Platona Syrakusy samy, politické i kulturní středisko západního světa řeckého.

33. Platon nevzpomíná v Listech ani jedné z drobných příhod, které se mu staly podle jiných zpráv na dvoře Dionysiově, a zejména nemluví ani o tom, jak se s Dionysiem I. rozešel. Pověstí, pojící se ke zpáteční cestě Platonově ze Sicilie shodují se při všech rozdílech v tom, že tento návrat byl nedobrovolný a

¹ 7, 321 A ὅτε ... κατ' ἀρχάς εἰς Συρακοῦσας ἐγὼ ἀφικόμεν, σχεδὸν ἔτη τετταράκοντα γεγονώς.

² Diog. Laert. 6, 2, 25, Aristeides 46, 2 p. 301 Dind., Lukian De paras. 34 Filostr. Apoll. 1, 35, Themist. 23, 285 C, Tertull. Apol. 46.

³ Diod. 15, 7 μεταπεμφόμενος γὰρ τὸν ἄνδρα ταῦτον τὸ μὲν πρῶτον ἀποδοχῆς ἤξιόν τῆς μεγίστης.

⁴ Corn. Nep. Dio. 2 n. Qui (Dionysius) quidem, cum Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata. adulescenti (Dioni) negare non potuerit, quin eum accerseret, cum Dion eius audiendi cupiditate flagraret. Nepotově zprávo věří Karsten, str. 134.

že se při něm Platon dostal do otroctví. V Listech není nejmenší narážky na tuto trapnou příhodu.

Když přišel Platon k Dionysiovi I., byl již zralým filosofem s určitými zásadami politickými. Ale na Dionysia sotva mohl nějak působiti. Starší historikové odsuzovali Dionysia pro zneuznání Platona; novější se naň dívají méně nepříznivě a nanejvýše mluví o malichernosti jeho osoby¹. Nerozpakoval bych se jíti ještě dále a říci, že Dionysios nerozuměl Platonovi zrovna tak, jako Platon nerozuměl Dionysiovi. Setkali se tu dva mužové různých zkušeností a protivných snah; štěstím jednoho byla jeho moc, ke které se povznesl svými činy, druhý byl teoretik štěstí společenského, vyplývajícího z poznání ideálu Dobra. Můžeme si mysliti, že Dionysios dříve zapomněl na Platona než Platon na Dionysia.

34. V starověkém podání je obraz Dionysia I. namnoze zakryt drobnými anekdotami, vyzdobujícími obecný typ tyрана. Není pochyby, že Platon hleděl na Dionysia, když kreslil svůj typ tyрана v Ústavě. Na jednom místě tohoto spisu (9, 577 A n.) přímo se dovolává svých osobních zkušeností, když píše, že pravdivý úsudek o tyranu dovede podati jen ten. „kdo nehledí jen zvenčí a nedává se jako malé dítě oslepiti vnějším leskem tyranů, který stavějí na odiv vnějším pozorovatelům, nýbrž náležitě je prohlédá“: je třeba „slyšeti onoho muže, který jednak má schopnost úsudku, jednak bydlil s tyranem pod touž střechou a zblízka ho pozoroval, jak v domácím životě jeho chování k jednotlivým osobám jeho okolí — mezi nimi by ho bylo nejspíše možno spatřiti bez divadelní masky — tak na druhé straně v důležitých jednáních života veřejného“; takového muže bychom právem vybídli, „když toto všechno uviděl, aby podal zprávu, oč šťastnější nebo nešťastnější jest tyran proti ostatním lidem“. Muž, který bydlil s tyranem pod touž střechou, byl Platon sám.

V Listech nejde Platonovi o to, aby vyličil typ tyрана, ale přece lze pozorovati aspoň na jedné složce, jak si onen typ utvořil. Podle Ústavy 9. 580 A je tyran „závistivý, nevěrný, nespravedlivý, nedružný, bezbožný“, je „hostitelem a pěstovatelem vši špatnosti“. A právě nedružnost je ta vlastnost, z které Platon v 7. l. 331

¹ Ed. Meyer. Gesch. des Alt. 5. 173.

E nn. vyvozuje politické neúspěchy Dionysia I. Dionysios nedovedl obnoviti a osaditi četná a veliká města, zničená od barbarů, a zříditi v nich vlády mužů sobě oddaných. Měl sice bratry, jež povýšil a obohatil, ale nebyl s to, aby je pohnul k účasti ve vládě. Tím se osvědčil „sedmkrát neschopnějším Dareia“, jenž náležitým zřízením pojistil říši perské trvání. Dionysiovou chybou bylo to, že soustředil celou Sicílii v jediných Syrakusách a celou vládní moc ve své osobě: nedůvěra k lidem ho učinila osamoceným a tím slabým. Také Atheňané projeví větší pochopení pro přátelskou součinnost v politice; když jim připadlo veliké množství řeckých měst, která byla dříve podrobena Peršanům, udrželi nad nimi vládu po celých 70 let, protože měli ve všech věrné přátele.

Když Platon přehlíží vývoj politických událostí v Syrakusách, nalézá 8, 353 C, že tyranis zneužila „daru obce“, to jest moci, která jí byla svěřena, a za to jednak již byla potrestána, jednak musí být ještě trestána; ale přes to všechno a po všech zkušenostech s oběma Dionysii neváhá 8, 353 B prohlásiti, že zásluhou „tehdejších náčelníků“, Dionysia a Hipparina, třeba ve spojení s přízni bohů a silou občanů, byla řecká Sicílie zachráněna.

2. Mezi Dionysiem II. a Dionem. Po Dionovi.

35. Za svého prvního pobytu v Syrakusách poznal Platon Hipparinova syna Diona, jinocha asi šestnáctiletého¹, jehož sestra Aristomache byla manželkou Dionysia I. Toto seznámení a přátelství, které tu vzniklo, bylo významným činitelem v celém dalším Platonově životě; bylo jím zaujato Platonovo myšlení i jeho srdce. V l. 7, 327 A si Platon vzpomíná na Diona jako na svého žáka: „Diou, jenž byl vůbec velmi chápavý a zvláště pro mé tehdejší výklady, tak bystře mě poslouchal a horlivě, jako nikdy žádný z jinochů, s kterými jsem se setkal, a umínil si, že bude další život žíti jinak než většina Italů a Sicílanů, neboť si zamiloval

¹ Podle Cornelia Nepota Dio 10, 3 bylo Dionovi, když byl r. 354 zavražděn, asi padesát let (diem obiit circiter annos quinquaginta natus podle čtení Halmova), tedy se narodil asi kolem r. 404 a byl asi o 13 let mladší než Platon. Nipperdey píše LV místo quinquaginta a podle toho bývá udáván rok 409 jako rok narození Dionova.

zdatnost více než rozkoš a ostatní rozmařilost.“ Ale aby bylo úplně vystiženo, čím byl Platonovi Dion, je potřebí doplniti tuto vzpomínku epigramem, který Platonovi přičítá Anthologie Palatinská 7, 99:

*Λάχρνα μὲν Ἐκάβῃ τε καὶ Ἰλιάδεσσι γυναιξὶν
Μοῖραι ἐπέκλωσαν δὴ ποτε γεινομέναις·
σοὶ δέ, Δίῳν, ῥέξαντι καλῶν ἐπιπικίον ἔργων
δαίμονες εὐρείας ἐλπίδας ἐξέχεαν·
κείσαι δ' εὐρυχόρῳ ἐν πατριῶδι τίμιος ἄστοις,
ὦ ἔμὸν ἐκμήνας θυμὸν ἔρωτι Δίῳν.*

Je-li tento epigram vskutku Platonův, iněli bychom mysliti na Diona při zjevení Erotu v Symposiu a Faidru.

Nemáme dokladů o stycích Platonových s Dionem v době dvaceti let od Platonova nuceného odchodu ze Syrakus až do smrti Dionysia I. r. 367. Ale vidíme-li, že hned po smrti tyranové volá Dion Platona do Syrakus, nemůžeme pochybovati, že ty styky trvaly.

36. Dionysios I. ustanovil svým nástupcem svého syna z manželky Doridy Dionysia. Založení dynastie bylo jistě vrcholem Dionysiovy moci a síly. Dionysios zanechal svému synu vládu „svázanou ocelovými řetězy“ (Plut. Dion 7), ale nedovedl se postarati o to, aby byl budoucí vládce pro svůj úkol připraven. „Dostalo se mu od otce takového osudu, že zůstal beze všeho vzdělání a bez náležité společnosti“, píše o něm Platon 7, 332 D a Plutarch doplňuje tuto zprávu některými podrobnostmi.

O mladého vládce se jaly zápasiti dvě strany na syrakuském dvoře, přívrženci tyranidy a strana reformní, usilující změnit tyranidu v zřízení ústavní, v jejímž čele byl Dion. Dion přemluvil Dionysia, aby zavolal na svůj dvůr Platona.

Ovšem podle líčení Platonova 7, 327 B nn. byly pohnutky Dionovy k povolání Platona čistě ideové. Byl si vědom, jak na něj samého působily Platonovy řeči, a soudil, že by podobně mohly působiti i na Dionysia, aby se oddal dobrému životu ke štěstí jeho i všech Syrakusanů. Upozorňoval Platona v dopise, který mu poslal, že nelze čekati na lepší příležitost k uskutečnění jeho ideálu filosofa-vládce nežli jest ta, která se právě naskytla.

Je tu veliká říše; její vládce je mlád a má velikou touhu po filosofii a vzdělání; sám Dion i jeho příbuzní mohou v tom směru na něj působit. Je třeba, aby Platon přišel co nejrychleji, „dříve než se někteří jiní lidé dostanou k Dionysiovi a odvrátí ho od nejlepšího života k jinému“.

Platon se rozhodl a šel. Když psal za 15 let potom r. 352 dopis Dionovým příbuzným a přátelům, 7. list naší sbírky, přičítal tomuto svému rozhodnutí veliký význam pro dějiny syrakuské a pokládal za potřebno vyložiti, že se stalo z dobrých důvodů. Na tyto úvahy poukážeme ještě níže; zde vytkneme jenom běh událostí, jak jej poznáváme z Listů.

37. Šedesátiletý filosof slavného jména (2, 311 E) byl postaven před konkrétní úkol. Pojal jej způsobem zcela odpovídajícím zásadám jeho Ústavy: chtěl vychovati mladého vládce na filosofa a věřil, že tím bude vykonáno reformní dílo politické. Začal geometrií (3, 319 C) a tím, že se snažil odvrátiti Dionysia od pozitkářského života.

Postup Platonův, teoreticky správný, byl příliš zdlouhavý pro Dionysiovu povahu a neosvědčil se v zápase s Dionysiovým okolím. Dionysiovi se líbila filosofie jen pro zdání učenosti a jen pokud nevyžadovala duševní práce a odříkání. Okolí Dionysiovo pracovalo prostředky rychlejšími a účinnějšími, osočováním a pomluvami. Dion byl nebezpečný straně, která chtěla udržeti novou vládu ve starých kolejích; právem bylo možno čekati, že by se po zdaru reformního díla stal on první osobou v říši. Odpůrcům Dionovým šlo tedy o to, aby způsobili roztržku mezi ním a Dionysiem; Platon, sám o sobě neškodný, musil býti odstraněn jako spojenec Dionův. Jejich usilováním se stalo, že byl Dion čtvrtý měsíc po Platonově příchodu (7, 329 C) ze Syrakus vypověděn; odebral se do Italie a odtamtud na Peloponnes.

38. Platon a jeho přátelé byli první čas po vypuzení Dionově ve strachu, aby je Dionysios nepotrestal jako spoluvinníky Dionovy; ba vypravovalo se v Syrakusách o Platonovi, že byl od Dionysia utracen jako původce všeho toho, co se stalo. Ale Dionysios domlouval Platonovi, aby se nebál, a prosil ho, aby v Syrakusách zůstal (7, 329 C). Z napiatého poměru, při němž nechybělo pokusů o sblížení, vysvobodilo oba muže to, že vypukla válka; Dionysios

propustil Platona domů s tou podmínkou, že ho zase povolá, až nastane mír, a že také Dion se bude moci vrátit. Rozešli se přátelsky. Z dopisů psaných Dionysiovi po této době — jsou to v naší sbírce listy 13 a 2 — je viděti, že jejich styky byly po jejich rozchodu lepší, než pokud bydlili pod touž střechou.

V Řecku se Platon stýkal s Dionem. Tomu šlo ovšem o to, aby se mohl vrátit do Syrakus, a proto když Dionysios po skončené válce znova zval Platona do Syrakus, horlivě mu domlouval, aby pozvání vyhověl; vždyť Dionysios sliboval, že se pak s Dionem smíří a povolá ho domů. Platon Dionysiovi nevěřil a pozvání přes odpor Dionův odmítl. Teprve spojenému úsilí Dionysiovu, Dionovu i italských přátel Platonových se podařilo přiměti Platona, že se po třetí vydal na Sicílii, rok po odmítnutí prvního pozvání (3. 317 B), r. 361.

39. Hned na začátku tohoto nového pobytu v Syrakusách se Platon nadobro přesvědčil, že Dionysios není duše filosofická, a soustředil všechno své úsilí k tomu, aby zjednal smír mezi ním a Dionem. Ale i v té věci byl těžce zklamán. Dionysios odkládal splnění slibů, které byl dal Platonovi stran Diona, na konec pak nedovolil, aby byly Dionovi posílány důchody z jeho statků, udáváje za příčinu, že ty statky náleží Dionovu synu, jemuž byl poručníkem. Podařilo se mu zdržeti Platona v Syrakusách přes dobu příhodnou k plavbě, ale pak počal nakládati s majetkem Dionovým zcela libovolně, přímo proti danému slibu. Platon poznal, že ani po této stránce nedosáhne jeho cesta svého účelu, a viděl, že je v pravém smyslu toho slova vězněm tyranovým. Roztržka mezi ním a Dionysiem byla urychlena, když Platon upadl do podezření, že je spolčen s Herakleidem, domnělým původcem vzpoury žoldnéřů. Posléze se Platon dověděl, že mu hrozí nebezpečnoství i od žoldnéřů, kteří ho pokládali za původce nepříznivých opatření vládcových, a v tomto těžkém postavení se obrátil ke svým přátelům v Tarentě se žádostí o pomoc. Ti dosáhli toho, že ho Dionysios propustil.

40. V Olympii, kde byly právě konány hry (r. 360), setkal se Platon s Dionem. Dion byl zprávami ze Syrakus velmi pobouřen; přísahal Dionysiovi pomstu a vybízel i Platona, aby se jí činně účastnil, ale Platon odmítl.

Zatím co se chystal Dion k válce proti Dionysiovi, napsal Platon syrakuskému tyranu ještě jeden list, v naší sbírce třetí, v němž vyvracel nesprávné pověsti, které o něm Dionysios rozšiřoval, a žádal, aby ho jeho bývalý hostitel sám hájil proti pomluvám. dosvědčuje po pravdě, že se Platon neúčastnil politických věcí a že nebránil obnoviti hellenská města a změnití tyranidu v království. Tento list je posledním jistým dokladem styků mezi Platonem a Dionysiem II.

Dion se připravoval k válce až do léta r. 357. Za nepřítomnosti Dionysiovy se zmocnil bez boje Syrakus. Občané ho uvítali jako osvoboditele z dlouhé poroby, ale brzy se v něm zklamali.

Ostatně útok na Dionysia nebyl řízen jen myšlenkou, nýbrž také osobami; a sotva chybíme, když si pomyslíme, že mezi těmi osobami chtěl býti Dion první. List 4, 320 E obsahuje poznámku, z níž je možno souditi, že právě z poměru vůdčích osob oné výpravy, z řevnění mezi Dionem, Herakleidem a Theodotem „skoro všichni“ v Athenách předpovídali její nezdar. Herakleides, který se proti Dionovi postavil na ochranu svobody, byl sice usmrčen, ale odpor proti Dionovi žil dále, až konečně byl Dion připraven o život úkladem zrádného přítele Kallippa r. 354.

Kallippos byl pokládán za osvoboditele Syrakus jako před ním Herakleides a dříve sám Dion. Ale i je mu šlo hlavně o vlastní moc, kterou hleděl rozšířiti i mimo Syrakusy. Dionova strana smrti svého náčelníka nebyla zničena a Kallippos byl po 13měsíční vládě zavražděn. Ještě než se to stalo, obrátili se Dionovi přívrženci, zápasící o vládu s Dionysiem II., k Platonovi se žádostí o radu a pomoc. Platon užil této příležitosti a vyličil ve dvou listech jim zasláných r. 352 — jsou to 7. a 8. list naší sbírky — svou účast v dějích sicilských tak, jak chtěl, aby jí bylo rozuměno. Tyto dva listy jsou pro nás poslední projevy jeho styků se Syrakusami.

41. Po tomto stručném přehledu úseku ze syrakuských dějin všimněme si podrobněji, jak se jeví v Listech Platonův poměr k osobám a událostem, které tu vystupují.

S velkým důrazem dokazuje Platon, že pohnutky jeho obou cest k Dionysiu II. byly dobré a spravedlivé. První pozvání Dionysiovo, doprovázené pobídkami Dionovými, bylo jistě významnou chvílí v Platonově duševním životě. Ale když o něm po 15 letech

píše v 7. l. 328 B n., poznamenává, že v oné chvíli váhal. Nedůvěřoval Dionysiově touze po filosofii a tomu, co mu Dion sliboval o svých mladých příbuzných, „neboť touhy takových lidí bývají kvapné a často se obracejí samy proti sobě“; věřil jen Dionovi. Toto váhání bylo rozhodnuto, když si Platon uvědomil, že právě teď se musí pokusit, zdali se kdy někdo odhodlá uskutečnit jeho myšlenky o zákonech a ústavě. Ukazovala se příležitost, dosíci toho působením na Dionysia: „vždyť získám-li dostatečně jen jediného muže, budu mít vykonáno všechno dobré“, myslil si Platon. „Styděl jsem se sám sebe, abych si někdy doopravdy nemusil o sobě pomyslet, že jsem naprosto jen samá slova, činu však že bych se nikdy žádného z vlastní vůle nechopil.“

Tato úvaha, i kdyby snad byla bývala teprve později připojena k myšlenkovému ději, svědčí velmi jasně, jaká touha po skutečnosti byla v těch snech Platonových, v kterých si sestrojoval plány dokonalého soužití lidské společnosti. Ústava a Zákony nejsou teoretické utopie.

Platon dodává, že k těmto myšlenkám přistupovala i obava, aby nezradil přátelství s Dionem, který je v nemalém nebezpečení. Již si představoval, jak je Dion vypuzen od Dionysia, jak k němu přichází jako vyhnanec a vyčítá mu, že svou pohodlností zrazuje nejen přítele, nýbrž i filosofii. Představa o vypovědění Dionovi se však sotva vyskytla v myšlenkách Platonových, když dostal první Dionysiovo pozvání. Byla tam přenesena po pozdějších zkušenostech, aby rozmnožila důvody, proč se Platon rozhodl jít do Syrakus.

42. Ještě usilovněji odůvodňuje Platon, proč se vydal po druhé k Dionysiu II., po nezdaru předešlé cesty. Vzpomíná na pozvání Dionysiovo, spojené se slibem, že bude Dion povolán domů, na domlouvání Dionovo, na povzbuzující listy zámořských přátel; 7, 339 D líčí své tehdejší postavení slovy „jedni, ze Sicílie a z Itálie, mě táhli, druhí pak, z Athen, mě prosíce jaksi vystrkovali“. Jeho odpor byl delší a tužší než při předešlé cestě; trval celý rok. Platon poukazoval na svůj věk — bylo mu tehdy asi 66 let —, stěžoval si, že Dionysios nesplnil svého slibu, a mínil, že je velmi malá naděje na úspěch, protože je těžko zápasit s tak četnými osočovatelí v okolí Dionysiově. Posléze Dionysios poslal pro něj

trieru s poselstvem, v kterém byli zastoupeni Platonovi sicilští přátelé. a list, v kterém prohlásil jeho příchod za podmínku návratu Dionova (7, 339 C, srov. 3, 317 B). Byla v tom i vyhrůžka. A tu si Platon pomyslel, že nesmí zraditi Diona a tarenských přátel, když jest v jeho moci ho zachrániti, a že snad jest ještě možno získati mladou a měnivou mysl vládcovu pro lepší život (7, 339 E, srov. 3, 317 D). Rozhodl se a jel.

43. Snaha snést co nejvíce důvodů k cestám k Dionysiu II. projevuje se v 7. l. velmi patrně. Platon přímo dokazuje, že jednal po zralé úvaze a po mnohých pochybnostech. Proč tak činí, lze souditi z odmítnutého domnění jiných 7, 328 C „s těmito myšlenkami a s tou odvahou jsem vyplul z domů, ne jak se někteří domnívali“. Jednak se tu asi opakovaly nesprávné dohady, jaké byly činěny při jeho cestě k Dionysiu I., jednak přistupovaly výklady jiné, v nichž možná měl místo i poměr k Dionovi i politický slavomam. Ale kromě toho proniká tu ještě jedna příčina. Platon dokazuje jiným a dokazuje i sobě, že nemohl jednati jinak, že musil jít k Dionysiovi. Sobě to dokazuje proto, aby v sobě přehlušil myšlenku, že tam neměl choditi, že jeho příchod na Sicilii nepřinesl Syrakusám nic dobrého, že jeho sicilské cesty byly, jak sám praví 7, 350 D *πλάνη και άτυχία*. Bylo to jistě trpké, když musil těchto pokusů o uskutečnění svých ideálních snah i sám před sebou hájiti.

44. Když psal Platon 7. list naší sbírky, byl politický stav v Syrakusách pravým opakem toho, jak on si představoval spořádanou obec. Nebylo tam pevné, rozumné vlády, občanstvo bylo rozděleno na strany, prostředkem politiky bylo vzájemné vraždění, jehož obětí se stal Dion. A tu se Platon cítí vinen a pokládá již svůj první příchod na Sicilii za začátek vývoje všech těchto béd. „Dostal jsem se do Syrakus“, píše Dionovým přátelům 7, 326 E n., „snad veden osudem, neboť věru se zdá, že zamýšlel tehdy někdo z vyšších položit tím základ k věcem, které se nyní staly s Dionem a se Syrakusami; a jest obava, aby jich nebylo ještě více, jestliže mne vy nyní neposlechnete, když radím po druhé“¹. . . . „Když

¹ Když Plutarch. Dion 4, přičítá pohutku Platonovy cesty na Sicilii některému daimonu, který chystal Syrakusanům svobodu, nepochopil dobře těchto slov Platonových, neboť Platon tu nemyslil na osvobození Syrakus. nýbrž na nebláhé poměry, které nastaly událostmi po smrti Dionově.

jsem se dostal do styku s Dionem, tehdy mladým, a když jsem mu vykládal, co je podle mého zdání nejlepší pro lidi, a radil, aby ty názory uváděl ve skutek, nevěděl jsem, jak se podobá, že jaksi připravuji příští pád tyranidy, aniž to sám pozoruji.“ Platon tedy přičítá svému působení na Diona to, že Dion obrátil své smýšlení a později svou zbraň proti tyranidě, což byl počátek občanských bouří.

45. Je otázka, zdali Platonovy styky s dvorem syrakuským měly vskutku tak osudový význam v politických dějích Syrakus, jaký jim Platon přičítá.

Za prvního Platonova pobytu v Syrakusách u Dionysia I. jistě zaujaly nauky Platonovy Diona. Není pochyby, že se již tehdy projevil Platon odpůrcem tyranidy, za jakého byl obecně pokládán, když šel k Dionysiu II.¹ Avšak ve skutečnosti se sotva pokusil otrásti vládou tyranovou, ačkoli by byl k tomu našel dosti spojenečů. A nepokusil se o to ani po celých dvacet let další vlády Dionysiovy. Když Dionysios I. zemřel, zdvihl se ovšem odpor proti tyranidě, ale v jeho čele nebyl Platon, nýbrž Dion, a ten byl při tom sotva jen nástrojem Platonových nauk. Šlo tehdy o to, kdo bude nástupcem Dionysiovým a zdali vůbec zůstane dosavadní způsob vlády. Dion byl syn Hipparina, „zachránce Syrakus“ vedle Dionysia I. Nemáme dosvědčeno, že by byl sám zatoužil po trůně, ale podle Plutarcha, Dion 6, chtěl, aby se stal vládcem Hipparinos, syn jeho sestry Aristomachy, druhé manželky zemřelého tyrana. Jestliže přes to nastoupil mladý Dionysios, bez přípravy a bez zásluh, mohlo se to státi jen působením silné strany, které Dion se svými spojenci nepřemohl. Když Dion v této době zval Platona do Syrakus, doufal, „že by bez prolévání krve a poprav...zařídil v celé zemi šťastný a pravý život“; Platon měl přijíti co nejrychleji, „dříve než se někteří jiní lidé dostanou k Dionysiovi a odvrátí ho od nejlepšího života k jinému“. Co je takto přestilsováno v zápas o mravní výchovu mladého vládce, byl ve skutečnosti zápas dvou politických a dvorských stran; Platon ho nezpůsobil, nýbrž byl do něho vtažen. Z události, které následovaly,

¹ „Šel jsem pod tyranidu, která, jak se zdálo, neslušela mým zásadám ani mně“ (7. 329 B).

spíše než z přímého výroku Platonova 7, 328 D, lze souditi, že byl Dion tehdy vskutku v nebezpečení a že chtěl Platonovým vlivem posílit své postavení. S tím se arci neshodují slova, kterými Dion Platonovi líčil svou moc v říši i sílu své strany (7, 328 A); přeceňoval ji proto, aby tím spíše získal Platona.

46. Když přišel Platon k Dionysiu II., měla Dionova strana jistě svůj politický program. Z l. 7, 328 A můžeme souditi, že si Dion — aspoň pro styk s Platonem — osvojil Platonovu terminologii a mluvil o nutnosti, aby v jedněch osobách byli sloučeni i filosofové i vládci velikých obcí. Provésti tuto věc ponechal Platonovi; sám se staral o politiku konkrétnější. Šlo mu o Syrakusy i ostatní Sicilii. Naznačuje-li Platon 7, 324 B jeho snahu stran Syrakus slovy, že Syrakusané musí býti svobodni a spravovati se nejlepšími zákony, je tím jasně řečeno, že se Dion zasazoval o převrat syrakuské tyranidy ve vládu ústavní. Na Sicilii pak měla být obnovena města zničená od Karthagiňanů a opatřena náležitými ústavami i zákony.

Byl Platon tvůrcem tohoto programu? Jak bylo již ukázáno, přičítal Platon svému působení, že dal Dionovi ideový podklad k jeho odboji proti tyranidě. Myšlenku obnoviti sicilská města uvádí Platon 7, 332 E jako složku rady, kterou dával společně s Dionem Dionysiovi II., a sám sobě jí výslovně nepřičítá. Podle 7, 335 E n. kdyby byl Dion dosáhl vlády, byl by dal své vlasti svobodu a dobré zákony, byl by znova osadil sicilská města a pomohl Sicilii znova k nadvládě nad Karthagiňany. Jak viděti, Platon tu mluví o programu Dionově. V l. 8, 355 A m. je tento program přičten Dionovi i formou, neboť tu Platon uvádí Dionu, jak dává svým přívržencům radu, v níž jsou tyto myšlenky obsaženy; kromě toho připomíná Dion, že by byl odňal barbarům tu část Sicilie, kterou mají v držení, až na državy těch, „kteří se účastnili boje za společnou svobodu proti tyranidě“. Ani zde tedy není možno viděti vlastní Platonův přínos. Ano 3, 319 C se Platon hájí proti Dionysiově pomluvě, že se stavěl proti provedení těchto myšlenek. „Nepomlouvej mne“, píše tu, „že jsem ti já zabraňoval obnoviti hellenská města zničená od barbarů a ulehčiti Syrakusanům změnou tyranidy ve vládu královskou“ ... „já jsem k tomu vybízel, ale tys nechtěl to dělati“.

47. V Listech se vyskytují i přímé poznámky Platonovy, že jeho působení na Dionysia v politických věcech nebylo velké. Tak zvláště v 3. l. dokazuje Platon, že se právem (*εἰκότως* 316 A) vyhnul tomu, aby byl Dionysiovým společníkem v politických věcech, a 3, 316 A píše Dionysiovi výslovně: „Ale ty sám víš nejlépe, že v politických věcech jsem společně s tebou pracoval ze své vůle jen něco málo na začátku, když jsem myslel, že bych něco pořídil, a mimo některé jiné maličkosti jsem vynaložil slušnou píli na ty úvody k zákonům, vyjímajíc to, co jsi připsal ty nebo někdo jiný“. V l. 7, 329 C prohlašuje, že hájil Diona před Dionysiem, jak jen mohl, ale že dovedl poříditi jen málo.

Veřejné mínění v Syrakusách arci přičítalo Platonovi značný vliv na Dionysia a tím i na syrakuskou politiku, jak odmítavě poznamenává Platon sám 3, 315 E nn., 7, 329 C a 332 C. A s tímto veřejným míněním se shoduje, ba v mnohém je převyšuje způsob, jakým mluví o své moci u syrakuského dvora Platon sám v prvním listě. Hned na začátku tu píše: „Pobyl jsem u vás tak dlouhý čas a spravoval jsem vaši vládu, maje ze všech největší důvěru.“ Vrchol všeho je tvrzení 1, 309 B, že Platon jako neomezený vládce mnohokrát zachránil syrakuskou obec. Tuto nerosovnalost s výroky výše uvedenými i s pravděpodobným stavem věci lze sotva vysvětliti tak, že tu je na touž věc různě nazíráno za různých dob a za různého stavu mysli; nezbyvá než uznati, že tu jde o jeden z vážných důvodů proti pravosti 1. listu.

48. Zbývá posouditi zprávy Listů, jakou měl Platon účast v Dionově výpravě proti Dionysiovi.

Podle uvedeného vypravování 7. l. 350 B nn. vybídl Dion Platona, aby se činně účastnil pomsty, kterou sám chystal proti Dionysiovi, ale Platon odepřel. Poukázal na to, že jej Dion sám spojil s Dionysiem hostinným přátelstvím; vedle toho připomněl, že jest Dionysiovi vděčen za svůj život, neboť ačkoli jej musil pokládati za společníka Dionových úkladů proti jeho vládě a ačkoli jej strana Dionovi nepřátelská silně osočovala, přece mu nijak neublížil; konečně se omluvil i svým stářím a dodal, že je ochoten Dionovi a jeho druhům pomáhati, až budou konati něco dobrého, ale dokud usilují o zlé, aby si volali jiné pomocníky. Ve vzpomínkách na tuto rozmluvu s Dionem dodává Platon na uvedeném

místě 7, 350 D, že tak odpověděl, protože se mu zprotivilo „to nešťastné sicilské cestování“ (*μεμισηκώς τήν περί Σικελίαν πλάνην καὶ ἀτυχίαν*); neposlechli jeho rad a tím zavínili všechny pohromy, které se později udály. „Jedni napadli druhé a všechno naplnili neštěstím.“ Dionysios se měl smířit s Dionem, Diona by držel v mezích Platon sám.

Mezi onou rozmluvou s Dionem, která se konala r. 360, a dobou, v které Platon píše 7. list, uplynula léta bohatá událostmi, jež byly stručně vyloženy výše. Byla v tom i doba, kdy byl Dion na vrcholu vítězství. Byl pánem Syrakus, měl v rukou moc a mohl uskutečňovati své dávné záměry.

49. Tento stav je předpokladem 4. listu Platonova, poslaného Dionovi patrně r. 355 nebo 354. Hned v prvních slovech poukazuje Platon na to, že po všecken čas přál tomuto vývoji věci a že se velmi snažil o to, aby se uskutečnily, zvláště pro svou horlivou zálibu ve všem dobrém. Přítomnost je šťastná, ale je potřeba se starat o budoucnost; proto dává Platon Dionovi rady spojené s příklady z dějin.

Zde tedy čteme, že Platon sledoval podnik Dionův s činnou účastí a že má o jeho zdar jakousi zásluhu, kdežto v listě 7., psaném po Dionově pádu, se o těchto zásluhách nezmiňuje a naopak s doslovným uváděním svého výroku prohlašuje, že v Olympii přímo a důrazně odmítl žádost Dionovu, aby se účastnil výpravy proti Dionysiovi, a řekl, že by mu pomáhal jen při dobrém a ne při zlém. Ta dvě místa si jistě odporují; buď Platon Dionovi pomáhal, jak píše v listě 4., nebo mu nepomáhal, jak prohlašuje v listě 7.

Některé starověké zprávy, jako Cicero de or. 3, 139, Strabon 11:26, Plutarch adv. Col. 32, 6, Ailianos V. h. 3, 17 vypravují o té věci tak, jako by byl dal Platon podnět k celé výpravě. Ale to je jistě nesprávné, neboť nelze uvěřiti, že by byl Platon v 7. listě, psaném pro veřejnost, tak důrazně popřel svou účast, když by se byl mohl celé věci prostě vyhnouti. Na druhé straně vidíme, že se Dionovy výpravy účastnili členové Platonovy akademie, mezi nimi i Speusippos, a proto můžeme souditi, že Platon podporoval Diona aspoň nepřímou, svým souhlasem.

Spor mezi údajem listu 4. a 7. jest tedy vlastně jen osvětlování tétéž věci po každé s jiné strany, jak to zcela lidsky souviselo

s Dionovým zdarem a nezdarem. Je to jednak příspěvek pro psychologii korespondence a paměti, jednak důkaz, že 4. list není padělán podle listu 7.

50. Přišla ještě jedna doba, kdy byl Platon povolán ke skutečné politické činnosti v Syrakusách. Bylo to tehdy, kdy po smrti Dionově Dionovi přátelé osvědčili věrnost k programu svého bývalého vůdce a požádali Platona, aby se skutkem i slovem účastnil jejich díla. Platon užil této příležitosti a vyložil jim v obšírném listě — sedmém naší sbírky — nejen vůdčí zásady Dionovy politiky, nýbrž zvláště také důvody a průběh svých sicilských cest. Má na mysli, že Dionovi přátelé od něho čekají politickou radu, ale tu dává jen úryvkovitě, prokládaje ji opět a opět vzpomínkami a obranou.

Rada 7. listu obsahuje, hledíme-li k návrhům čistě praktickým, o málo více než uvedený program, který Platon spolu s Dionem doporučoval Dionysiovi. Ale jedna myšlenka je tu čistě Platonova: „neporobovati Sicilie ani jiné obce panování lidskému, nýbrž zákonům“ (7, 334 C). Důvěra v sílu zákonů rostla, jak uvidíme níže, u Platona tím více, čím více ho opouštěla důvěra v lidi. Úkol strany, která v občanských rozbrojích zvítězí, jest, aby opatřila nestranné zákony, sama se jim podřídila a přinutila i druhou stranu jich poslouchati. K tomu účelu doporučuje Platon 7, 335 B n. vítězné straně zvláštní postup. „Vítězové musí . . . vyvoliti v pospolitě úradě muže, které znají z pověsti jako nejlepší z Hellenů, především starší lidi, kteří mají doma i děti i ženy a co možná četné a dobré a proslulé předky a kteří vesměs mají náležité jmění — co se týče počtu, stačí pro obec s deseti tisíci obyvateli takových mužů padesát —, ty pak ať prosbami a počtami co největšími pohnou, aby k nim přišli, a když k nim přijdou, ať je prosí a vybízejí, aby dali zákony, přísáhnouce, že neudělí více výhod ani vítězům ani přemoženým, nýbrž stejně a společně veškeré obci. Když pak jsou zákony dány, v tom už je všechno.“

51. Dionovi přátelé mohli se právem Platona ptáti — a snad se ho zeptali —, kdo bude nad tím bdíti, aby byly zákony takto dané zachovávány, kdo bude v obci vládnouti. Na tuto otázku odpovídá Platon osmým listem naší sbírky, jehož rada je obměnou a doplňkem rady listu sedmého. Také zde je základem myšlenka,

aby byl zákon svrchovaným králem nad lidmi, a ne lidé násilnými vládci zákonů; vzorný příklad, jak je třeba omeziti moc vládnoucích lidí, dal Lykurgos (8, 354 B n.); zákony mají míti moc jak nad ostatními občany, tak nad samými králi, kdykoli by konali něco nezákonného (8, 355 E). Ke královské vládě budtež povoláni tři muži, Dionův syn, syn Dionysia I. Hipparinos a sám Dionysios II. Moc této královské trojice budiž vyměřena buď podle vzoru ústavy spartské anebo může býti ještě více omezena. K vypracování ústavy a zákonů mají býti povoláni důvěrníci (*πρόεβεις*), ať už domáci nebo z ciziny nebo obojí, vybrani od králů — z l. 7, 336 D je viděti, že Platon sám by nebyl za jistých podmínek takového pozvání odmítl —; ke své činnosti dostanou od králů plnou moc. Ústava zařídí, aby králové měli vrchní moc zejména nad věcmi náboženskými; ale vrchní správu ve válce i v míru budou míti „strážci zákonů“, počtem třicet pět, vedle shromáždění národa a sněmu. Strážci zákonů budou také soudci na soudech hrdelních a vedle nich tu budou činni soudcové vybrani z nejlepších úředníků předešlého roku; král nesmí býti hrdelním soudcem, zůstává jako kněz neposkvrněn od zabítí i vězení a vyhnanství.

Že Platon dává v 7. a 8. listě tak významné místo zákonům, souhlasí docela s vývojem jeho hodnocení zákonů, který známe z jiných jeho spisů¹. Když šel Platon r. 367 k Dionysiu II., měl ještě ideál filosofa-vládce a doufal, že se mu podaří v tomto smyslu na Dionysia působit. Ale když jej zklamala důvěra v individuální rozum, obrátil své naděje k rozumu kolektivnímu, jehož výtvozem jsou zákony; nestranný sbor zákonodárné komise odevzdá své hotové dílo obci pod ochranu „strážců zákonů“, jež navrhuje jako nejvyšší úřad i v Zákonech. Bez takového dozorčího úřadu by ovšem nebyly nic platny ani nejlepší zákony; to píše Platon výslovně v 11. listě naší sbírky Laodamantovi a požadavek činitele opatřeného mocí sblížuje tento list s výklady dialogu Politika. Z listu 3, 316 A vidíme, že se Platon zabýval skládáním úvodů

¹ Na tuto věc upozorňuje velmi dobře Ernest Barker. *Greek political Theory: Plato and his predecessors*, v Londýně 1918, zvláště str. 116 n. Příliš daleko zachází podle mého mínění O. Immisch v článku *Der erste platonische Brief* (*Philol.* 72, 1913), když pro tuto váhu zákonů v Listech uvádí Listy v souvislost s *επίτη πολιτεία* slíbenou v Zák. 5, 739 E.

k zákonům již za svého prvního pobytu u Dionysia II., kdy ještě nebyl úplně zklamán ve svém ideálu dokonalého vládce. Z toho je souditi, že jeho zájem o zákony vůbec nevyplýnul teprve z onoho zklamání, nýbrž měl příčiny jiné, jednak snad zkušenost a praktickou potřebu — máme zprávu u Diogena Laert. 3, 23, že zakladatelé Megalopole požádali Platona o napsání zákonů —, jednak literární tradici tohoto oboru. Ale nové bylo to přehodnocení zákonů a vládců. Smíme říci, že první pobyt u Dionysia II. způsobil po této stránce v nazírání Platonově převrat; Ústava náleží do doby před tímto převratem, Politikos, 7. a 8. list a Zákony projevují názory období druhého.

Nemáme dosvědčeno přímo, že by byly politické rady Platonovy — poslední projev jeho styků se Syrakusami — nějak působily na politiku Dionových přátel, a také ani z vývoje událostí v Syrakusách nelze o takovém vlivu souditi. Ostatně, jak jsme viděli, byla jen část jejich obsahu opravdu Platonova.

52. Při tom nedostatku politické činnosti v obyčejném smyslu všim právem můžeme Platonovi přičísti etické složky reformních plánů a politických rad. Příčinu nezdravých politických poměrů v Syrakusách nalézal Platon v pověstném sicilském požitkářství a v nedostatku mravní vážnosti. Kde se jen hýří, tam není místa pro spravedlivou ústavu, tam se stále střídají tyranidy, oligarchie a diktatura lidu (7, 326 D). Kdo chce obroditi Syrakusy, musí žítí podle způsobu otců po dorsku, a ne životem sicilským (7, 336 C). Ve shodě s těmito zásadami působil Platon spolu s Dionem na Dionysia, aby vedl zřízený život a aby si získal přátele; teprve potom se měl dáti do podniků vskutku politických (7, 331 D n. a zvláště 332 D n.).

I kdybychom neznali Platona odjinud než z Listů, věděli bychom, že zásadně slučoval politiku s mravností. Tím byl určován jeho poměr k Dionysiovi i k Dionovi — o tom bude promluveno ještě níže — a také po smrti Dionově k Dionovým přátelům. Místo praktických rad pro přítomný stav věcí zabíhá v 7. l., zvláště 334 D—335 C do úvahy o nerozumných lidech, kteří touží po násilné vládě z malicherné zisknosti a nedovedou posuzovati život s vyššího hlediska nesmrtelnosti duše. Přívržencům Dionovým doporučuje, aby se vítězná strana nemstila nemírně na straně pře-

možené a aby na ni působila dvěma pohnutkami, studem a strachem; mají se postarati o spravedlivé zákonodárství, jež by nebylo jen k jejich prospěchu, a mají předstihnouti přemožené poslušností k zákonům (7, 337 A nn.).

Také konkrétnější rady 8. listu jsou řízeny etickými směrnicemi. Politický stav v Syrakusách, zápas demokracie s tyranidou, je podle líčení Platonova 8, 353 C nn. tím zvláštní, že ani jedna ani druhá ze zápasících stran nemá rozhodné většiny (srov. též 8, 355 D); také v minulosti jedna nebo druhá mnohokrát myslila, že jižijž dojde svého cíle, ale právě to, čeho se jí nedostávalo, bylo příčinou nových velikých pohrom. Tato věc může býti zhoubná jak pro tyranidu tak pro druhou stranu, ano, je podobno pravdě, že se tím ustavičným zápasením řecký živel na Sicilii vyhubí a Sicilie bude ovládnuta buď od Karthagiňanů nebo od Italů.

Na tomto rozpoznání zakládá Platon svou politickou radu, v níž vystupuje jako smírčí soudce mezi dvěma spornými stranami. Radi, aby se obě strany po vzájemných ústupcích dohodly; 8, 355 D vystihuje tuto dohodu slovy *μέσον τεμειν*, „raziti střední cestu“. Přivrženci tyranidy nechť opustí myšlenku na tyranidu a přijmou zásadu ústavní vlády královské, řízené zákony. Přivrženci druhé strany musí se této zákonité vládě podrobiti a zanechati své nenasytné touhy po svobodě, jež byla nemocí jejich předků (8, 354 C n., 355 E).

53. Myšlenka o smířlivosti zápasících stran v obci jest pro Platona velmi význačná. Její výklad v 5. knize Ústavy 469 B — 471 B je založen na přesvědčení, že boj Hellenů s Helleny není válka, *πόλεμος*, nýbrž rozbroj, *στάσις*, a obsahuje krásnou poznámku 470 D n., aby bojující strany měly na paměti, že nebudou stále proti sobě bojovati, nýbrž že se jednou smíří. Také Zák. 1, 627 C nn. ukazuje Platon na zákonodárci a smíreči rodiny i obce, že nejlépe si počíná ten, kdo smíří obě strany, máje na zřeteli budoucí pokoj, a ne ten, kdo jednu stranu potlačí.

Nejpatrněji projevuje Platon smířlivost v tom, které osoby doporučuje Dionovým přátelům vybrati pro trojici králů, navrhovanou v 8. listě. Jest to na prvním místě Dionův syn, pro zásluhy Diona samého i jeho otce Hipparina, vedle něho Hipparinos, syn Dionysia I., jednak pro pomoc, kterou poskytl straně Dionově, jednak vůbec

pro svou bezúhonnou povahu, a na třetím místě sám Dionysios II. Povoláním Dionysiovým mají býti sloučeny zájmy obou stran a podřízeny blahu celku.

Když Platon po tolikerém zklamání volá ústy Dionysyjni Dionysia k účasti ve vládě nově ustavené říše, činí tak s podmínkou, že Dionysios „bude chtít dobrovolně přejíti do postavení zákonitého krále, obávaje se změn osudu a želeje vlasti, zanedbaných svatyní a hrobů, aby všechno všudy neuvrhl ve zkázu k radosti barbarům“ (8, 356 B). Nepodařilo-li se Platonovi smířiti Dionysia s Dionem, chce jej smířiti aspoň s Dionovým synem.

54. Platonův poměr k Dionysiovi II. byl mnohem složitější a ménivější než poměr k Dionovi¹. Když k němu Platon po prvé přišel, mohl se přidati v zápase dvorských stran buď k němu nebo k Dionovi. Přidal se k Dionovi; v 3. l. 316 C n. srovnáním obou mužů odůvodňuje Dionysiovi, proč tak učinil. „Dion byl mužem osvědčeným a odedávna mým přítelem; byl v středním, usedlém věku, čeho naprosto potřebují lidé jen trochu rozumní, mají li býti rádcí v tak důležitých věcech, jako byly tehdy věci tvé; proti tomu ty jsi byl zcela mlád, byla u tebe velká nezkušenost v těch věcech, v kterých bylo potřebí býti zkušený, a mně jsi byl zcela neznám.“ Dionovi zůstal Platon věren i po jeho vypuzení ze Syrakus, ač mu to Dionysios vytýkal. Nemohl jednati jinak, sice by si byl každý pomyslnil, že opouští svého dávného přítele a přechází na druhou stranu proto, že ho tam láká Dionysiovo bohatství a moc (3, 318 D n., srov. 7, 333 D). Ale při tom se s Dionysiem nerozešel nadobro. Nepoutal ho k němu jen zájem o osud Dionův. nýbrž i mnoho jiných pásek, filosofie, politika, a jak z l. 13. velmi jasně poznáváme, i styky rodinné a peníze. Na druhé straně je viděti, že Dionysios sám stál o to, aby měl Platona u svého dvora, i když už snad přestal žárliti, že Platon věnuje více přátelství Dionovi než jemu, a když mezi ním a filosofem vznikl ten trapný poměr, kterému Platon říká 3. 318 E „vlčí přátelství“.

55. Platon má na mnoha místech Listů příležitost i příčinu vytýkati Dionysiovi, že se choval k němu i k Dionovi nespra-

¹ O Platonově poměru k Dionysiově filosofii jednáme v § 87—89.

vedlivě. Ale zároveň Dionysia omlouvá, když velkou část viny přičítá Dionysiovu okolí, které filosofa i jeho přítele u tyрана osočovalo. Pomluvy byly zbrání, kterou se u Dionysiova dvora bojovalo velmi ostře; jimi byla vzbuzována Dionysiova nedůvěra k Platonově upřímnosti i k jeho filosofii. V l. 2, 315 A pravi Platon o Lysikleidovi, že on sám jeho styků s Dionysiem nezkrsluje, že o nich mluví jen dobře a s dobrým úmyslem, jediný z těch, kdo přišli ze Sicilie do Athen. Podle 3, 315 E byly pomluvy šířené od Filistida a jiných příčinou, že každé nesprávné opatření Dionysiovo bylo přičítáno radě Platonově. Tím vzniklo nepřátelství proti Platonovi, které vzrostlo až i v úklad o jeho život. Na obranu proti pomluvám, které o Platonovi šířil sám Dionysios, je napsán 3. l. naší sbírky. A když po letech Platon vzpomíná v 7. l. na své styky se Syrakusami, vytýká opět a opět, jaký vliv měly na jednání Dionysiovo pomluvy. L. 7, 333 A dokazuje, že spolu s Dionem dobře radil Dionysiovi a že mu neukládal, jak se říkalo, ale že takové řeči nabyly u Dionysia víry a způsobily Dionovi vyhnanství a jeho samého uvrhly do trapného stavu. Platonova a Dionova snaha o Dionysiovo vzdělání byla v těchto pomluvách vykládána tak, že Dionovi jde o to, aby Dionysios „maje rozum omámen učností nedbal o vládu a přenechal ji jemu, ten pak že by si ji přisvojil a Dionysia lstí z vlády vypudil“. Takové pomluvy dvakrát ublížily Dionovi: po prvé mu způsobily vyhnanství, po druhé smrt (7, 333 C). „Přišel jsem já, občan athenský, přítel Dionův a jeho spojenec, k tyranu, abych místo války způsobil přátelství; ale v boji s osočovateli jsem podlehl“ (7, 333 D).

Dionysiova vina se jeví v těchto vzpomínkách 7. a 8. listu vůbec menší než v listech psaných hned po prvním i druhém rozchodu. Není tu již trpkých poznámek o Dionysiově nedůvěře k Platonově filosofii, o které čteme v l. 2, 312 A. Projevuje se tu větší odstup k událostem, při němž drobné urážky zanikají. V l. 7, 330 A si vzpomíná Platon na dvě protivné pověsti, které o něm kolovaly v Syrakusách za jeho prvního pobytu u Dionysia II.: podle jedné ho dal Dionysios usmrtit, ale za nedlouho se vypravovalo naopak, že ho u sebe drží, protože ho má velice rád. Platon si dává otázku, jak tomu vlastně bylo, a odpovídá, že ho

měl Dionysios vskutku osobně rád, ale byl zárliv na Diona a nechtěl žít jako filosof; tyto dvě věci ho od Platona dělily. Dionysia omlouvá i 7, 345 E, když píše, že se nehorší na něj, nýbrž na sebe a na přátele, že šel po třetí na Sicilii. Jen jedné věci nemůže Dionysiovi zapomenouti, že zklamal jeho sen o spojení moci s filosofií: „tuto škodu způsobil Dionysios; ostatní věci by mi byly proti tomu jen malými škodami“ (7, 335 D n.).

Smířlivost, kterou tu Platon projevuje k Dionysiovi, je živena i vzpomínkami, že Dionysios přese všechno osočování s ním nenaložil hůře; proto musí býti Platon Dionysiovi po bohu nejvíce vděčen za to, že nedal na něj dopustiti, když ho mnozí chtěli zahubiti (7, 340 A). A tuto vděčnost projevil Platon i činem, neboť to byla jedna z příčin, že odmítl žádost Dionovu, aby se účastnil tažení proti Dionysiovi (7, 350 C). Takovým způsobem došlo posléze k návrhu, aby byl za krále povolán i Dionysios; tato rada, Platona důstojná, Dionovy přátele jistě překvapila.

56. Dionovi byl Platon oddán od prvního seznámení až do konce svého života. Pro něho se k svému neprospěchu rozešel s Dionysiem, pro něho podnikl trapnou třetí cestu na Sicilii. Byla sice doba, kdy cítil, že Dion za ním nejde (2, 310 C), a zase jiná doba, kdy sám nemohl jíti s Dionem, tenkrát, když Dion chystal pomstu proti Dionysiovi. Ale ani Dionovo pochybné osvobození Syrakus v něm nezvratilo víru, že Dion měl nejlepší úmysly, a po smrti se stal Dion Platonovi heroem spravedlnosti. V 7. a 8. l. je Dion v pravém smyslu idealisován. Jeho politický program je shrnut 7, 335 C v slova, že se chtěl Dion řídití spravedlností; jeho vítězstvím by byla podle 7, 336 B zvítězila sama etnost, *ἀρετή*, kdežto jeho pádem zvítězila nevědomost, *ἀμαθία*. Dion raději chtěl snášeti zločinné příkoří než je sám páchati; nebyl neznalý lidí, ale padl proto, že si neuvědomil, jak veliká je „nerozumnost i jinačí špatnost a neusytnost“ jeho odpůrců (7, 351 C n.). Dion byl muž spravedlivý, statečný, rozumný a oddaný filosofii (7, 336 B); kdyby byl dosáhl vlády, „byl by Syrakusy, svou vlast, nejprve zbavil poroby, očistil koupeli a v roucho svobodné oblékl, potom by byl všim způsobem okrášlil občany řádnými a nejlepšími zákony a spolu s tím by se byl snažil znovu zříditi veškeru Sicilii a učiniti ji svobodnou od barbarů tím, že by byl jedny vypudil a druhé dostal

pod svou moc ještě snáze než Hieron“ (7, 336 A). Vrah Dionův má vinu, že nedopustil, aby Dion tyto své záměry provedl (7, 335 E).

Ve všech těchto myšlenkách se jeví zcela patrně, že Platon činí svého přítele, násilím sraženého s vrcholu moci, vyznavačem své mravní nauky. Nestranná kritika to není, neboť ta by nezměla přehlédnouti, že Dion zapudiv tyrana stal se bezmála tyranem sám.

Když Platon píše 7. list, je přesvědčen, že jeho filosoficko-politický program mohl provést jak Dion, tak Dionysios (7, 335 C n. a zvláště 336 B). Rozdíl mezi nimi byl ten, že Dion měl — podle Platonovy víry — opravdovou snahu jej provést, ale chyběla mu moc, kdežto Dionysios měl moc, ale ne snahu. Platon spoléhal na oba a oba ho zklamali, Dionysios svým životem, Dion svou smrtí. Ale ani tomuto ani onomu Platon nezaklívá a spokojuje se myšlenkou, že to, co se stalo, bylo dílo nějaké vyšší moci. Jen nevědomky a nepřímou, svou smířlivostí k Dionysiovi, uznává svou chybu, již se dopustil tím, že posléze založil všechny své naděje na Dionovi.

57. Ze všeho, co čteme v Listech o Platonových stycích s politickým životem v Athenách i v Syrakusách, je třeba souditi, že těžiště Platonovy politické působnosti nebylo v konkrétních programech a činech, nýbrž v politické etice.

Byla ta působnost velká? byla malá? Je možno odpověděti tak i onak, podle toho, zdali hodnotíme práci podle jejího mravního obsahu či podle velikosti dosažených účinků. Co se týče politiky syrakuské, Platon jistě přeceňoval svou odpovědnost, když po smrti Dionově uváděl neblahý stav Syrakus v souvislost se svým příchodem na Sicilii a pokládal za nutné se hájiti. Správněji vyměřil dosah svých myšlenek v listě, který poslal Dionysiovi II. po své druhé cestě sicilské: „Kdybych měl takovou moc nad ostatními a zvláště nad tebou i nad Dionem, bylo by, jak myslím, lépe i s námi se všemi i s ostatními Helleny. Takto však jest všechna má velikost jen v tom, že se já sám dávám řídit svým myšlením“ (2, 310 C). Bylo to pro Platona bolestné poznání, nejbolestnější proto, že z něho nemohl vyjmouti ani Diona.

58. Ale tento uznaný nedostatek působivosti nemůže brániti, abychom neodpověděli kladně na otázku kdysi velmi spornou, zdali byl Platon politik. O tom je možno pochybovati jen potud, pokud

není jasno, co si myslíme slovem politika. Myslí-li se politikou dovednost působiti na jednotlivce i společnosti tak, jak to prospívá blízkým záměrům politikovým a jeho strany, dovednost ovládati lidi i události svou vůlí a mocí anebo i jen dovedné politické obchodování, pak Platon politikem nebyl. Ale myslí-li se politikou snaha činiti lidi lepšími, povznášeti je nad jejich přirozené sobectví k prospěchu jejich lepšího soužití, pak je to ona „královská věda“, jak ji nazývá Platon v Politiku, a pak byl Platon „královským mužem“, i když neměl vlády v obyčejném smyslu a byl si vědom, že nemá moci ani nad těmi, kteří mu byli nejbližší. Byl politikem, neboť se snažil vésti občany k největší spravedlnosti a činiti je lepšími dobrou úpravou jejich duševního života. Po této stránce byl vskutku věrným žákem Sokratovým zrovna tak jako Antisthenes, jenž podle Diog. Laert. 6, 11 pronesl zásadu, že moudrý neprovozuje politiku podle daných zákonů, nýbrž podle zákona mravnosti. Nebyla to všední časová politika místních zájmů a malicherného sobectví, nýbrž politika světová a věčná. Ovšem kdyby byl Platon napsal jen Ústavu a Zákony, směli bychom mu upíratí politické umění a říci, že tu nehledí k tomu, co je při politice nejdůležitější, k živé společnosti živých lidí, nýbrž ke svým schematům. Ale právě Listy nám ukazují, jak vytrvale se pokoušel získati pro své myšlenky skutečné lidi. Dionysios nebo aspoň Dion měli býti nástroji, aby se ukázalo, co znamená spojení vladařské moci s filosofií, a aby filosofie získala vážnost u lidí (2, 312 A a 7, 336 B). Platon šel k Dionysiovi proto, že doufal, že „někdo“ uskuteční jeho myšlenky o zákonech a ústavě a protože se nechtěl zdát jen teoretikem (7, 328 C).
